

PROFESYONEL FUTBOLCULARIN TEKNİK DİREKTÖR VE YARDIMCI ANTRENÖRLERİYLE İLİŞKİLERİNE GÖRE PSİKOLOJİK BECERİLERİNİN ANALİZİ

Erkut KONTER*

ÖZET

Bu araştırma; profesyonel futbolcuların teknik direktörleri ve yardımcı antrenörleriyle ilişkilerine göre (iyi, orta ve zayıf) psikolojik becerilerinin (imgeleme-İM, baskı altında doruk performans ortaya koyma-BD, bağlılık gösterme-BG, stresle başa çıkma-SB ve karşılaşma kaygısını yönetme-KK) araştırılmasını amaçlamaktadır. Araştırmanın evreni Türkiye Futbol Federasyonunun 7. bölgesi olan Güney Anadolu illeriydi. Bu bölgedeki 18 profesyonel futbol takımının 451 profesyonel futbolcusundan toplam 313'üne ulaşıldı. Veriler "Futbolda psikolojik beceriler ölçeği -16 (FPBÖ -16)" ve anket kullanılarak toplandı. FPBÖ -16'nın güvenilirlik katsayıları, İM'de 0.66, BD'de 0.73, BG'de 0.62, SB'de 0.68 ve KK'de ise 0.63'tür. Tek yönlü varyans analizi ve Sheffe testi sonuçlarına göre, profesyonel futbolcuların teknik direktörleriyle ilişkilerinin düzeyi ile BD ve KK becerileri arasındaki ilişki açısından anlamlı farklılık bulunmazken ($p>0.05$), İM, BD ve SB becerileri açısından anlamlı farklılık saptandı (İM ile F: 3.17 ve $p<0.04$; BG ile F: 4.62 ve $p<0.01$, SB ile F: 4.64 ve $p<0.01$). Profesyonel futbolcuların yardımcı antrenörleriyle ilişkilerinin düzeyi ile İM, BD, BG ve KK becerileri arasındaki ilişkiler açısından anlamlı farklılık bulunmazken ($p>0.05$), sadece SB becerisi açısından anlamlı farklılık saptandı (F: 4.95 ve $p<0.008$).

Anahtar sözcükler: Psikolojik beceriler, profesyonel futbol, ilişki algılaması, teknik direktör, yardımcı antrenör, performans, egzersiz

* Dokuz Eylül Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Buca, İzmir

SUMMARY

PSYCHOLOGICAL SKILLS OF PROFESSIONAL SOCCER PLAYERS ASSESSED ACCORDING TO RELATIONSHIPS WITH THEIR TECHNICAL DIRECTORS AND ASSISTANT COACHES

To investigate psychological skills (imagery-IM, peaking under pressure-PS, commitment-CT, coping with stress-CS and competitive anxiety-CA) of professional soccer players according to relationships (good, medium and poor) with their technical directors (head coaches) and assistant coaches is the purpose of the study. The population consisted of 18 professional soccer teams and its 451 professional soccer players of the "South Anatolia Region" of the Turkish Soccer Federation. Soccer Psychological Skills Scale-16 (SPSS-16) and a questionnaire were administered to 313 professional soccer players to collect data. Reliability coefficients of the SPSS-16 are 0.66 for the IM, 0.73 for the PS, 0.62 for the CT, 0.68 for the CS, and 0.63 for the CA. The results of one-way ANOVA and Sheffe tests revealed significant differences between IM, CT and CS skills of professional soccer players according to their relationship levels with their technical directors (IM- F: 3.17 and $p<0.04$, CT-F: 4.62 and $p<0.01$, CS-F: 4.64 and $p<0.01$). There was a significant difference between CS skills of professional soccer players according to their relationship levels with their assistant coaches as well (F: 4.95 and $p<0.008$). There were no significant differences for the remaining psychological skills measured.

Key words: Psychological skills, professional soccer, perception of relationship, technical director, assistant coach, performance, exercise

GİRİŞ

Profesyonel futbolcunun yaşantısında teknik direktör ve antrenörleri önemli yer tutar. "Her başarılı futbolcunun arkasında bir teknik direktör veya antrenörün bulunduğu" söylenebilir. Başarılı olma ve doruk performansı ortaya koymada psikolojik beceriler büyük öneme sahiptir (17). Başarısız sonuçlar, olumsuz iletişim sonucunda oluşabilmektedir (10,11,13). Diğer insanlarla iletişim çabalarını destekleme ve empati kurma, sportif başarıda önemli görülmektedir (13).

Coakley, antrenörün etkililiğinin, antrenör-sporcu ilişkisine bağlı olduğunu vurgulamıştır (5). Anshel, antrenörün iletişim becerilerinin, bir

takım veya sporcunun başarısı veya başarısızlığı anlamına gelebileceğini söylemiştir (1). Kazanma baskısı çok yoğun yaşandığında, bireyiçi ve bireylerarası iletişim bozulabilir.

Weiss, gençlerin bilişsel gelişim ve benlik algıları açısından antrenörlerin önemli rolü olduğunu belirtmiştir (25). Butt, antrenörün sporcuda derin etkisi olduğunu, yeterli derinlikte bir duygusal ilişki olmadan, yüksek düzeyde bağlanmanın olmayacağını bildirmiştir (3). Konter, takım arkadaşı, antrenör, teknik direktör, genel kaptan ve yöneticileriyle ilişkileri zayıf olan profesyonel futbolcuların, ilişkileri orta ve iyi düzeyde olanlara göre, daha yüksek durumluk kaygı yaşadıklarını belirlemiştir (9).

Beswick, antrenörlerin yıldız futbolcularına yedi kat daha fazla zaman harcadıklarını belirtmiştir (2). Bu, sporcuların başarı ve başarısızlıklarında önemli olabilir. Goldberg, sporcunun ani çöküş ve performans kalitesinin, antrenörün davranışlarından kaynaklanabileceğini ileri sürmüştür. Goldberg ayrıca, sporcusuna inanan ve onu cesaretlendiren antrenörlerle çalışmanın, güven gelişiminde çok önemli olduğunu bildirmektedir (7).

Yüksek düzeyde yarışma çevresi, sporcuları geçmişte hiç olmadığı kadar, daha iyi odaklanma ve bağlılığa zorlamakta ve buna karşılık yönetici, teknik direktör ve antrenörleri de, değişikliklere daha duyarlı ve stratejik olmaya itmektedir (11). Pargman, oyuncuların antrenörlerini belirlememeleri nedeniyle, liderliğin sporcu gruplarına empoze edildiğini ileri sürmüştür (12). Algılanan liderlikle, tercih edilen liderlik arasındaki farkın, takımın performans doyumuyla önemli düzeyde ilişkili olduğu gösterilmiştir (4). Buna destek olarak Weiss ve Friedrichs, lider davranışının, takım performansı ve doyumunda etkili olduğunu bulmuşlardır (24). Teknik direktör ve takım arkadaşlarıyla ilişkinin düzeyi, yardımcı antrenör ve yöneticiyle ilişkinin düzeyinden, daha önemli algılanabilir (23). Bu nedenle, oyuncuların algıladıkları önem, ilişkileri üzerinde etkili olabilir.

Yüksek teknik bilgilendirme, pekiştirme ve destekleyici davranış gösteren antrenörler, daha düşük olanlara göre, oyuncuları tarafından daha iyi değerlendirilmiştir (15). Daha iyi değerlendirilen antrenörlerle çalışanlar, yaptıkları spora ve takım arkadaşlarına karşı daha olumlu davranışlar göstermiştir. Davranışsal bir eğitim-öğretim programından geçen antrenörlerin, geçmeyenlere göre, oyuncular tarafından daha iyi değerlendirildikleri ve daha çok sevildikleri de bulunmuştur (16).

Türkçe kaynaklarda, profesyonel futbol, psikolojik beceriler, teknik direktör, antrenör ve sporcu ilişkileri üzerine yapılan araştırmalar oldukça sınırlıdır. Bu boşluğun doldurulması için, bir çok araştırmaya gereksinim vardır. Bu nedenle, bu araştırmanın iki temel sorusu ve ana amacı vardır ve teknik direktör ve yardımcı antrenörle ilişki düzeyi yükseldikçe, psikolojik beceri de artmaktadır hipotezlerinden yola çıkmaktadır:

1. Profesyonel futbolcuların psikolojik becerileri (imgeleme-İM, baskı altında doruk performans ortaya koyma-BD, bağılılık gösterme-BG, stresle başa çıkma-SB ve karşılaşma kaygısını yönetme-KK), teknik direktörleriyle ilişkilerinin düzeyine göre anlamlı farklılık göstermekte midir?
2. Profesyonel futbolcuların psikolojik becerileri (İM, BD, BG, SB ve KK), yardımcı antrenörleriyle ilişkilerinin düzeyine göre anlamlı farklılık göstermekte midir?

GEREÇ VE YÖNTEM

Profesyonel futbolcuların psikolojik becerilerinin analizi, "FPBÖ-16" (8), "teknik direktör ve yardımcı antrenörleriyle ilişki düzeyi algıları" ise, ankete verdikleri yanıtlar ile belirlendi.

Bu çalışmaya yaşları 16-37 arasında değişen ($X= 23.08$, $SS = 3.67$) 313 erkek profesyonel futbolcu katıldı. Araştırmanın evreni, Türkiye Futbol Federasyonunun (TFF) 7. bölgesi olan Güney - Anadolu illerinde bulunan 18 takımı ve bunların 451 profesyonel futbolcusundan meydana gelmekteydi. Bu evrende yer alan 17 profesyonel futbol takımı ve 313 futbolcunun verileri analiz edildi. Böylelikle, bir takım hariç evrendeki bütün profesyonel futbol takımlarına ulaşılmış oldu. Araştırmada, 1., 2. ve 3. lig takımları ve profesyonel futbolcuları yer aldı. Evren ve örneklemin oluşturulmasında, TFF'nin Güney-Anadolu illeri bölge temsilciliği ile görüşmelerden ve yazılı kaynaklardan yararlanıldı (19,20).

Veri toplama aracı olarak kullanılan "FPBÖ-16", beş faktör ve 16 maddeden meydana gelmektedir. FPBÖ-16'nın güvenilirlik katsayıları, İM= 0.66, BD= 0.73, BG= 0.62, SB= 0.68 ve KK= 0.63'tür. FPBÖ-16'da beş (her zaman, sık sık, ara sıra, nadiren ve hiçbir zaman); teknik direktör ve yardımcı antrenörle ilişki algısında ise, üç (zayıf, orta ve iyi) seçenek yer almaktadır.

Teknik direktör, antrenör, takım yöneticisi ve takım kaptanlarıyla ilişkiye geçilerek yardım istendi. Kamp yapılan otel, dinlenme tesisi ve antrenman sahalarına gidilerek veriler toplandı. Futbolculara anket, ölçek ve kalem sağlanarak başlarında beklendi ve soru sormalarına izin verildi. Sporcuların içten yanıt vermeleri teşvik edildi. Çalışmanın bilimsel olduğu, sonuçların özel yaşantılarını etkilemeyeceği, ölçek ve anket üzerine isim yazılmaması gerektiği, bilgilerin onların izni olmadan kimseye verilmeyeceği, doğru sonuçların alınması açısından içten ve samimi yanıt vermenin önemi açıklandı.

Uygulanan ölçek ve anketin "tek yönlü varyans" ve "Scheffe Testi" analizleri yapıldı, anlamlı farklılıklar belirlendi.

BULGULAR

İlk temel soruya yanıt olarak, Tablo 1'den de görülebileceği üzere, profesyonel futbolcuların teknik direktörleriyle ilişkilerinin düzeyi ile BD ve KK becerileri arasındaki ilişki anlamlı farklılık göstermezken ($p>0.05$), İM, BG ve SB becerileri açısından anlamlı farklılık saptandı. Scheffe testi, teknik direktörleriyle ilişkileri orta düzeyde olan profesyonel futbolcuların, zayıf düzeyde olanlara göre ($p<0.05$) daha iyi İM becerisi gösterdiklerini ortaya koydu. Scheffe testi aynı zamanda, teknik direktörleriyle ilişkileri iyi düzeyde olanların, zayıf olanlara göre, daha iyi BG ($p<0.01$) ve SB ($p<0.05$) becerilerini olduğunu belirledi.

İkinci temel soruya yanıt olarak da Tablo 2'den görülebileceği üzere, profesyonel futbolcuların yardımcı antrenörleriyle ilişkilerinin düzeyine

Tablo 1. Profesyonel futbolcuların teknik direktörleriyle ilişki düzeylerine göre psikolojik becerilerine ilişkin, ortalama, standart sapma, tek yönlü varyans analizi ve Scheffe testi sonuçları.

Teknik direktörle ilişki düzeyi	N	İM		BD		BG		SB		KK	
		x	ss	x	ss	x	ss	x	ss	x	ss
1) Zayıf	27	3.64	.81	3.07	1.20	3.81	1.26	3.60	1.12	3.67	1.11
2) Orta	43	4.04	.74	3.31	1.06	4.33	.67	3.75	1.02	3.83	1.03
3) İyi	243	3.69	.89	3.05	1.17	4.37	.88	4.06	.87	3.84	.92
Toplam	313	3.73	.87	3.08	1.16	4.32	.91	3.98	.92	3.82	.95
F değeri		3.17		.98		4.62		4.64		.39	
p<		.04		.38		.01		.01		.68	
Alt gruplarda anlamlı farklılık		2.-3. grup p<0.05		Yok		1.- 3. grup p<0.01		1.-3. grup p<0.05		Yok	

Tablo 2. Profesyonel futbolcuların yardımcı antrenörleriyle ilişki düzeylerine göre psikolojik becerilerine ilişkin, ortalama, standart sapma, tek yönlü varyans analizi ve Scheffe testi sonuçları.

Yardımcı antrenörle ilişki düzeyi	N	İM		BD		BG		SB		KK	
		x	ss	x	ss	x	ss	x	ss	x	ss
1) Zayıf	16	3.63	.88	3.14	.88	4.19	1.06	3.44	1.06	3.44	1.05
2) Orta	29	3.84	.75	3.23	1.15	4.22	1.74	3.67	.90	3.67	1.10
3) İyi	253	3.71	.89	3.07	1.17	4.32	.91	4.04	.91	3.84	.92
Toplam	298	3.72	.88	3.09	1.15	4.31	.90	3.67	.93	3.80	.95
F değeri		.40		.27		.32		4.95		1.69	
P <		.67		.77		.72		.008		.19	
Alt gruplarda anlamlı farklılık		Yok		Yok		Yok		1.-3. grup p<0.04		Yok	

göre İM, BD, BG ve KK becerilerinde anlamlı farklılık bulunmazken ($p>0.05$), yardımcı antrenörle ilişkinin düzeyi ile SB becerileri arasında anlamlı farklılık saptandı (F: 4.95 ve $p<0.008$). Scheffe Testi, yardımcı antrenörleriyle ilişkileri iyi olan profesyonel futbolcuların, zayıf olanlara göre, daha iyi SB becerisi gösterdiklerini ortaya koymaktadır ($p<0.04$).

TARTIŞMA

Araştırmanın sonuçları beklenen yönde çıktı ve bu durum bir çok araştırma sonucuyla desteklenmekte idi (1,5-7,9,10,13-16,18,21,23,24). Örneğin; Martens; Wann ve Rotella; Boyce; Allyson ve Salis, yaptıkları çalışmalarda iletişimin psikolojik beceriler ve performans açısından önemli olduğunu, bu bakımdan antrenör-sporcu ilişkilerine dikkat edilmesini belirtmişlerdir (10,13,23). Teipel, grup dinamikleri ve iletişim konusunda zayıf olan antrenörlerin, futbolcuların psikolojik becerilerini olumsuz etkileyeceğini belirtmiştir (18). Teipel ayrıca, düzenli oynayan futbolcuların, antrenörle daha yakın ve olumlu ilişki geliştirdiklerine dikkat çekmiştir. Wann, istenen düzeyde çaba ortaya koymayan oyuncuların, yardımcı antrenörlerle (assistant coach) ilgili problemleri olacağını vurgulamıştır (23).

Yardımcı antrenörlerin görevleri arasında; oyuncularla yoğun bir şekilde ilgilenme, becerileri geliştirme ve motivasyon sağlama gibi konular bulunmaktadır. Futbolcunun yetersiz çabası, yardımcı antrenörler için de stres verici olabilir. Kötü sonuçlar sürdüğünde, yardımcı antrenörlerin işlerine son verilebilir. "Futbolcu düzeni" gibi açıklamaları ara

sıra duyarız. Bu durum, antrenörle futbolcu ilişkisinin oldukça hassas bir konu olduğunu göstermektedir.

Vanfraechem-Raway (21), daha becerili antrenörlerinin, daha az elit olan meslektaşlarına göre, oyuncu davranışlarını daha iyi değerlendirdiklerini bulmuştur (elitler %50-60, elit olmayan ise %20-30 oranında). Bu araştırmacı; daha ileri futbolcularla çalışan antrenörlerin, daha yüksek motivasyon, kendine güven, psikolojik dayanıklılık, direnç ve duygusal kontrol gösterdiklerini de ortaya koymuştur. Bu araştırmanın sonuçları, antrenörün beceri düzeyinin, takım içi ilişkiler bakımından önemli olacağını göstermektedir.

Sanderson, futbolda antrenörlerin önemli düzeyde stres yaşadıklarını vurgulamaktadır (14). Cooper ve Payne; teknik direktör, antrenör, takım arkadaşı ve takım yöneticisinin, konu ve ego yönelimli olduklarını ve bunun takım içi ilişkiler, başarı ve performans üzerinde önemli olduğunu göstermiştir (6). VanYperen ise futbolda kişilerarası stres ve performans düzeyi arasında anlamlı bir ilişki bulamamıştır (22). Buna karşılık aynı araştırmacı, düşük performans düzeyinin, takımdaki sosyal atmosferle ilgili olumsuz duygular yarattığını da belirtmiştir.

Genel olarak araştırmalar, SB becerisinin teknik direktör ve antrenörle kurulan ilişkiden etkilenebileceğini göstermektedir. Bu durum, takım motivasyonu ve birlik-bütünlüğü üzerinde etkili olabilir. Bu nedenle kulüpler; stresin performans üzerindeki olumsuz etkilerini minimize etmek ve doruk performans olanaklarını attırmak için profesyonellerden yardım almalıdır.

Araştırma sonuçlarındaki anlamlı olmayan farklılıklar, profesyonel futbolculardan beklentilerle ilişkili olabilir. Örneğin profesyonel futbolcular, takım içi ilişkileri iyi olmasa da, varlıklarını sürdürmek için görevlerini yerine getirmek zorundadır. Oynadıkları kulübün, teknik direktör ve yardımcı antrenörlerin beklentilerini yerine getiremeyen futbolcular, zaten takımdan ve takım içi ilişkilerden ayıklanma durumuyla karşılaşmaktadır. Profesyonel futbolcuların psikolojik becerileri, teknik direktör ve yardımcı antrenörleriyle ilişki düzeyinden çok, kondisyon, teknik ve taktik performanslarıyla ilişkili olabilir.

Bu araştırmanın sonuçlarına göz önüne alındığında şu önerilerde bulunulabilir:

- Özellikle teknik direktörle ilişkiler; İM, BG ve SB açısından önemli gözükmektedir. Bu nedenle, iletişim ve liderlik becerileri

iyi düzeyde ve grup dinamiklerini kavramış teknik direktörlerle çalışmanın yararları vardır. Bu nedenlerle, ortaya daha iyi veya daha kötü performans konabilir.

- Teknik direktör ve yardımcı antrenörle ilişkileri zayıf olanların, İM, BG ve SB becerilerini geliştirmek için yardım alınmalıdır.
- Özellikle profesyonel futbolda, daha derin bilgiler için, grup içi ve gruplararası iletişim düzeyini değerlendirecek ölçeklerin geliştirilmesine gereksinme vardır.
- Teknik direktör ve yardımcı antrenörlerin, iletişim ve liderlik becerilerini periyodik olarak gözden geçirmeleri ve bu konuda eğitim-öğretim almaları yararlı olabilir.

KAYNAKLAR

1. Anshel MH: *Sport Psychology, from Theory to Practice*. Arizona, Gorsuck Scarisbrick Publishers, 1990, p. 52.
2. Beswick B: *Focus for Soccer*. Illinois, Human Kinetics, 2001, p.122.
3. Butt SD: *The Psychology of Sport, The Behavior, Motivation, Personality and Performance of Athletes*. New York, Van Nostrand Reinhold Company, 1987.
4. Chelladurai P: Discrepancy between preferences and perception of leadership behavior and satisfaction of athletes in varying sports. *J Sport Psychol* **6**: 27-41, 1984.
5. Coakley JJ: *Sport in Society, Issues and Controversies*. Boston, Times Mirror/Mosby College Publishing, 1990, p. 85.
6. Cooper R, Payne R: Personality orientations and performance in soccer teams. *Br J Soc Clin Psychol* **2**: 2-9, 1972.
7. Goldberg AS: *Sports Slump Busting*, Illinois, Human Kinetics, 1998, p.3-6, 11, 214.
8. Konter E: *Profesyonel Futbolda Bazı Değişkenlere Göre Psikolojik Becerilerin Araştırılması*. Yayımlanmamış doktora tezi, Çukurova Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2002.
9. Konter E: Profesyonel futbolcuların durumluk kaygı puanları ile maçı deplasmanda veya içeride oynamalarının antrenörleri ve teknik direktörleri ile ilişkilerinde anlamlı farklılık yaratıp yaratmadığının incelenmesi. *1. Türkiye Futbol ve Bilim Kongresi, Program ve Bildiri Özetleri Kitapçığı*, 30 Mayıs-1 Haziran 1996, İzmir, s. 29, 1996.
10. Martens R: *Coaches Guide to Sport Psychology*. Illinois, Human Kinetics, 1987.
11. Nideffer N, Segal M, Lowry M, Bond J: Identifying and developing world-class performers. In: *The Practice of Sport Psychology*, Tenenbaum G, Ed, West Virginia, Fitness Information Technology Inc, 2001, pp. 129-144.

12. Pargman D: *Understanding Sport Behavior*, New Jersey, Prentice Hall, 1998, p. 48, 279, 287, 293-94, 296-97.
13. Rotella B, Boyce BA, Allyson B, Savis JC: *Case Studies in Sport Psychology*. Boston, Jones and Bartlett Publishers, 1998.
14. Sanderson F: *Psychology, Science and Soccer*, Reilly T, Ed, London: E & FN Spon 1996, pp. 273-312.
15. Smith RE, Smoll FL, Curtis B, Hunt E: Toward a mediational model of coach-player relationships. *Res Q Exerc Sport* **49**: 528-41, 1978.
16. Smith RE, Smoll FL, Curtis B: Coach effectiveness training: A cognitive-behavioral approach to enhancing relationship skills in youth sport coaches. *J Sport Psychol* **1**: 59-75, 1979.
17. Smith ER, Christensen SD: Psychological skills as predictors of performance and survival in professional baseball. *J Sport Exerc Psychol* **17**: 399-415, 1995.
18. Teipel D: Relationships between coaches and regular and substitute players. In: *Science and Soccer 1*, Reilly T, Lees A, Davids K, Murphy W, Eds, London, E & FN Spon, 1998, pp. 637-44.
19. Türkiye Futbol Federasyonu: *1998-1999 Sezonu Türkiye Profesyonel Birinci Lig-İkinci Devre-İkinci Lig Yükselme, Klasman Müsabakaları Statü ve Fikstürü*, İstanbul, Türkiye Futbol Federasyonu Yayınları, 1999, s. 16, 20.
20. Türkiye Futbol Federasyonu: *Türkiye Futbol Federasyonu Amatör Futbol Almanakı*. 1998-1999, İstanbul, Türkiye Futbol Federasyonu Yayınları, 1999, s. 13, 31, 59.
21. Vanfraechem-Raway R: Relations between psychological aspects of soccer and players. *J Sport Sci* **10**: 202, 1992.
22. VanYperen NW: Interpersonal stress, performance level, and parental support:: a longitudinal study among highly skilled young soccer players. *The Sport Psychologist* **9**: 225-41, 1995.
23. Wann DL: *Sport Psychology*. New Jersey, Prentice Hall, 1997, p.155.
24. Weiss MR, Friedrichs WD: The influence of leader behaviors, coach attributes, and institutional variables on performance and satisfaction of collegiate basketball teams. *J Sport Psychol* **8**: 332-46, 1986.
25. Weiss MR: *Children in Sport: an Educational Model*. Sport Psychology Interventions. Murphy SM, Ed, Illinois, Human Kinetics, 1995, pp. 39-69.